

(2) De Steenbikker leeft nog in Limburg

Ingekort overgenomen uit:

MAJOOR, G.D. & S.M.A. KEULEN, 2010: Goed nieuws over de Steenbikker. – Natuurhistorisch Maandblad, 99: 261-262.

Over de periode 1999-2009 heeft de Mollusken Studiegroep Limburg (MSL) een inventarisatie van de landslakken in de hele provincie Limburg uitgevoerd. Daarbij is in Zuid-Limburg expliciet gezocht naar de Steenbikker (*Helicigona lapicida* (Linnaeus, 1758)). Alleen in 1966 was er nog eens een levende Steenbikker gerapporteerd uit Bemelen (Schuitema, 1967); de MSL trof de soort niet meer levend aan. Daarom werd in een recent artikel in het Natuurhistorisch Maandblad geconcludeerd dat deze soort waarschijnlijk uit Limburg was verdwenen (Keulen & Majoor, 2010). Binnen enkele dagen na verschijning van dat artikel ontving Stef Keulen echter een telefoontje van mw. Regina Vlijm uit Apeldoorn, die meldde dat zij op 8 mei 2010 twee levende Steenbikkers in het Savelsbos had gevonden en gefotografeerd. Door ons werd daar zowel op 4 als op 24 juli een vers, leeg huisje van een volwassen Steenbikker gevonden. De vindplaats is een bijzonder biotoop omdat daar in de leemachtige helling van een droog dal veel scherven van vuursteen aanwezig zijn. Deze scherven zijn waarschijnlijk overblijfselen van bewerking van vuurstenen afkomstig uit de in de buurt gelegen prehistorische vuursteenmijnen.

Afb. 3. Steenbikker (*Helicigona lapicida*). (Foto: Stef Keulen)

Prehistorie

De Steenbikker kwam ook in het verre verleden al in het Savelsbos voor. Tussen ca. 3950 - 2650 v. Chr. werd er in de ondergrond van het bos vuursteen gedolven. Een gedeelte van deze mijnen is tussen 1964 en 1972 uitgegraven. In het vrijgekomen materiaal vond men behalve 14.549 opgegraven haken, kloppers en (na afslagen resterende) kernstenen ook 15.771 slakkenhuisjes van in totaal 24 soorten, waaronder 66 exemplaren van de Steenbikker (Rademakers, 1998).

Vrijwel alle slakkenhuisjes zijn gevonden in de schachten. In

onbruik geraakte schachten zijn langzaam gevuld geraakt met allerlei materiaal uit de omgeving, waaronder de slakkenhuisjes. De Steenbikker is vroeger waarschijnlijk wijder verspreid geweest in Limburg, zoals blijkt uit vondsten in de ondergrond van een kalkmoeras bij Weustenrade (Keulen, 1998). De ouderdom van deze vondsten is niet bepaald, maar komt mogelijk ongeveer overeen met de ouderdom van de in de vuursteenmijnen gevonden huisjes.

Conclusie

Veranderingen in het landschap en het milieu in Limburg hebben over vaak kortere perioden dan een eeuw voor verschillende diergroepen tot aanzienlijk verlies van soorten geleid. Het is opmerkelijk dat geen van de 54 in 1932 door Van Regteren Altena voor Limburg vermelde soorten landslakken is verdwenen (Keulen & Majoor, 2010). Dit is zeker niet toe te schrijven aan een sterk adaptatievermogen van landslakken aan een veranderend milieu; veel soorten landslakken, waaronder de Steenbikker, stellen specifieke eisen aan hun biotoop. De conclusie moet dus zijn dat er in Limburg, ondanks veranderingen in het landschap en het milieu, nog steeds de door sommige soorten landslakken benodigde, zeer specifieke biotopen aanwezig zijn. Zij het soms maar op een enkele plaats, zoals geïllustreerd door de hier beschreven vondst van Steenbikkers op een locatie in het Savelsbos. Waarschijnlijk is de biotoop ter plekke zo weinig veranderd dat de soort hier duizenden jaren kon blijven leven.

Literatuur

- RADEMAKERS, P.C.M. (red.) (1998): De prehistorische vuursteenmijnen van Ryckholt-St. Geertruid. – Nederlandse Geologische Vereniging, Afdeling Limburg, p. 334.
- SCHUITEMA, A.K. (1967): *Helicigona lapicida* (L.) levend uit Zuid Limburg. – Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging, 122: 1298.
- KEULEN, S.M.A. (1998): Recente en fossiele mollusken van Weustenrade (Gemeente Voerendaal), Zuid Limburg. – Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging, 302: 59-63.
- KEULEN, S.M.A. & G.D. MAJOOR (2010): De landslakken van de provincie Limburg, de gegevens van 1932 met de huidige vergeleken. – Natuurhistorisch Maandblad, 99: 137-151.

Te koop: boeken en tijdschriften

Afkomstig van wijlen de heer Boot uit Almere.

Zijn weduwe heeft mij gevraagd er voor te zorgen dat deze zaken goed terecht komen. Is er iets van uw gading bij, neem dan contact op. Liefst per e-mail sylvia25@versatel.nl, maar u mag ook bellen: tel 030 - 2210613. De opbrengst komt ten goede aan de NMV.

- De Bruijne, Bank, Adema en Perk, 1994. Nederlandse naamlijst van de weekdieren (mollusca) van Nederland en België
- Gittenberger et al. 1998. De Nederlandse zoetwatermollusken. Nederlandse Fauna deel 2.
- Revier en van der Goot, 1989. Slakkendodende vliegen

(Sciomyzidae) van NW-Europa. Wetensch. mededeling KNNV.

- Correspondentieblad/ Spirula, nr 318 t/m 360 (jan 2001 - jan/feb 2008, compleet incl. Ledenlijst en Kuiper-supplement).
- Bacteria, los nummer, 2006, nr 1-3 (index te vinden op de website van de NMV).

Gratis tegen betaling verzendkosten:

- National Geographic: 11 losse nummers periode 1992-2008.
- Artis, 14 losse nummers uit de periode 1971-1983.
- Dieren, tijdschrift van Artis, 6 losse nummers uit de periode 1985-1989.